

Asia: OM 1/61/2016

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle,

Oikeuspoliittinen yhdistys – Rättspolitiska föreningen – Demla ry kiittää sille osoitetusta lausuntopyynnöstä ja lausuu ”Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset, työryhmän ehdotus” -muistiosta seuraavaa:

Ehdotuksen mukaan sen tavoitteena on tuoda rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään portaittaista ja asteittain ankaroituvaa luonnetta. Lisäksi ehdotuksen tavoitteena on parantaa ennen muuta ehdollisen vankeuden vaikuttavuutta. Demla pitää näitä tavoitteita kannatettavina. Oikein tehtynä ehdotuksen keskeisten ideoiden toimeenpanosta seuraa vankilapäivien rakentava ja tarkoituksenmukainen vähentyminen. Lisäksi rikosten uusiminen vähenee.

Demla pitää erityisen hyvänä, että ehdotuksessa on tunnistettu päihdeongelmat yhtenä oleellisena rikoskäyttäytymistä selittävänä tekijänä. Siksi on tarkoituksenmukaista, että päihdekuntoutus tai avohoito voidaan sisällyttää valvontaan (oheisseuraamus). Toisaalta työryhmän ehdotuksessa keskitytään päihdeongelmiin muiden rikoskäyttäytymistä selittävien tekijöiden jäädessä vähemmälle huomiolle. Esimerkiksi eriasteiset mielenterveysongelmat sekä itsessään yhdessä muiden tekijöiden kanssa voivat ajaa yksilön rikosuralle. Alentunut kyky itsekontrolliin, joka näkyy erilaisena riskikäyttäytymisenä, on myös merkittävä rikoskäyttäytymistä ennustava tekijä.

Ehdotuksessa ei myöskään riittävästi kanneta huolta hoitoon pääsyn ongelmista. Päihde- ja mielenterveysongelmien tehokas hoito vaatii sellaista hoitoketjujen integraatiota, joka siilomaisessa terveydenhuollossamme toteutuu huonosti. Tämä seikka on omiaan heikentämään ehdotuksen tavoitteiden toteutumista. Ehdotuksen tavoitteet ovat muutenkin hyvin riippuvaisia muun lainsäädännön kehityksestä, sillä esimerkiksi alkoholipoliittisessa päätöksenteossa rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään liittyvillä argumenteilla on hyvin rajallinen merkitys.

Työryhmän ehdotuksessa on aineistona käytetty Rikosseuraamuslaitoksen aluekeskuksiin ja yhdyskuntaseuraamustoimistoihin lähetetyn kyselyn tuloksia. Täytäntöönpanolain 60 §:ään ehdotetaan lisättäväksi, että ”valvonta voi lisäksi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.” Kyselyn valossa ei ole aivan selvää, onko täytäntöönpanolain muutetussa 60 § 3 momentissa ehdotettu 30 tunnin enimmäiskesto riittävän pitkä, varsinkin huomioon ottaen se, että valvonta voidaan lakkauttaa, jos on 6 kuukauden aikana käynyt ilmeiseksi, että sille ei ole enää tarvetta.

Demla kiinnittää huomiota siihen, että muutetussa täytäntöönpanolaissa, sen 60 § 4 momentissa ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitos voisi keskeyttää valvonnan valvonta-ajan kestänyttä vähintään kuusi kuukautta silloin, kun valvoja esittää valvonnan lakkaamista. Demlan mukaan olisi tarkoituksenmukaista, että myös tuomitulla itsellään olisi mahdollisuus saattaa kysymys valvonnan keskeyttämisestä Rikosseuraamuslaitoksen arvioitavaksi. Näin ollen täytäntöönpanolain 60 § 4 momentissa olisi säädettävä, että

”Jos valvonta-ajan kestänyttä vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen, Rikosseuraamuslaitos voi valvojan tai ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitun esityksestä lakkauttaa valvonnan.”

Demla kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että työryhmän ehdotuksessa on suuri luottamus ehdollisen vankeusrangaistuksen erityisestävyyteen. Ehdotuksessa annetaan hyvin optimistinen kuva siitä, kuinka suuri osa ehdolliseen vankeuteen tuomituista jättää rikoksen jatkossa uusimatta. Ehdotuksesta ei kuitenkaan selviä, miten johtopäätösten takana oleviin rikoksen uusimistilastoihin on päädytty. Tämä on valitettavaa, sillä uusimistilastojen laatimiseen liittyy kiperiä lisäkysymyksiä, joita nyt ei voi lainkaan arvioida. Uusimistilastot vaikuttavat väistämättä siihen, kuinka suureksi oheisseuraamuksen tuomittujen lukumäärä arvioidaan. Jäädessään vaille vastauksia tilastojen laadintaan liittyvät kysymykset puolestaan tuovat ehdotuksessa esitettyihin kustannusarvioihin epävarmuutta.

Demla kiinnittää huomiota vielä siihen, mitä ehdotuksessa mainitaan säätämisyjärjestyksestä. Ehdotuksessa todetaan:

”Vaikka valvonta on rangaistus, sen käytön edellytyksiin liittyy olennaisesti pyrkimys uusintarikollisuuden ehkäisemiseen niiden keinojen avulla, joita rangaistusseuraamuksen toimeenpanoon sisältyy. Seuraamus mahdollistaa kuntouttavien ja avohoidollisten toimien käytön tuomitun suostumuksella. Seuraamukseen sisältyy siten piirteitä, joiden voidaan katsoa merkitsevän perustuslain 19 §:ssä tarkoitettujen sosiaalisten oikeuksien toteutumisen tukemista.”

Demlalla on luonteensa vuoksi velvollisuus alleviivata kyseisessä sitaatissa sitä, että valvonta (oheisseuraamus) on nimenomaan rangaistus, jonka vaikutus perustuu yksilön perusoikeuksien rajoittamiseen. Tällöin sellaiseen justifioimisen tapaan, jossa yksilölle langetetun rangaistuksen katsotaankin jollain tavalla parantavan hänen perusoikeuksiensa toteutumista, on suhtauduttava epäilevästi. Kuntouttavat ja avohoidolliset toimet osana valvontarangaistusta tukevat PL 19 §:ssä tarkoitettujen sosiaalisten oikeuksien toteutumista ihan yhtä vähän kuin ehdoton vankeusrangaistus edistää PL 19.4 §:n mukaista oikeutta asuntoon.

Vuori Wiking
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry